

7. Кузанский И. Сочинения: а 2 Т. / И. Кузанский. – Мысль, 1979. Т.1. – С.258-261.
8. Киричук О. В. Спілкування в класному колективі як об'єкт педагогічного управління. Дис... докт. пед.наук. К.:1974; Коломинский Я.Л. Психология взаимоотношений в малых группах. – Минск, 1976. – 180 с.
9. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу: управлінський аспект. //Освіта і управління. 1997. – Т.І. – №4. – 12-14 с.
10. Киричук О. В. Педагогічна система школи як об'єкт психології управління.// Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (28-30 жовтня 1998 року). – К.: МО України, АПН України, ДАККО, ІЗМН, 1998. – С.162.
11. Киричук О. В., Роменець В.А., Татенко В.О.) [Основи психології: Підручник /За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – Вид.6-те, стереотип. –К.:Либідь 2006. – 632 с.

УДК 378.016:57

Ольга Цуруль
м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

В статье исследуется проблема организации самостоятельной работы студентов по методике обучения биологии. Обосновано средство эффективной организации и управления самостоятельной работой – система разноуровневых познавательных заданий по методике обучения биологии и методические рекомендации по их выполнению.

Ключевые слова: самостоятельная работа, подготовка учителя, методика обучения биологии, система заданий.

The article deals the problem of students' independent work with methods of biology teaching. Grounded means of effective organization and management of independent work - a system of various levels of cognitive tasks in methods for teaching biology and guidelines for their implementation.

Key words: independent work, teacher training, methods of biology teaching, system tasks.

Запровадження нових умов організації навчального процесу у вищій школі має на меті підвищення якості підготовки фахівців, що передбачає формування глибоких фундаментальних знань та розвиток здібностей студентів, їх прагнення до навчання на основі пріоритетного врахування інтересів студентів у самовизначенні і самореалізації.

Одним із шляхів формування сучасного фахівця є підвищення активності студентів та розвиток їх самостійності і відповідальності в умовах самостійної роботи. Аналіз психолого-педагогічної літератури, вітчизняного та зарубіжного досвіду організації самостійної роботи студентів вказує на те, що сьогодні актуальним напрямом у стратегічній лінії організації самостійної роботи студентів у вищій педагогічній школі є створення умов високої активності студентів в аудиторії і поза нею в ході реалізації видів навчальної діяльності. Особлива роль самостійної роботи на завершальному етапі формування сучасного вчителя в університеті – у процесі його методичної підготовки.

Аналіз сучасних педагогічних досліджень та практики підготовки майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах дозволив встановити, що проблема організації самостійної роботи з методики навчання біології розробляється сучасними вітчизняними та зарубіжними вченими І. В. Морозом, А. В. Степанюк, Г. Я. Жирською, Н. Й. Міщук, Л. С. Барною, С. А. Логвіна-Бик, Н. Д. Андрєєвою, О. С. Кабаян, А. Г. Захаровою, Н. М. Антиповою, А. С. Єрмаковою, Н. В. Карташовою, Н. В. Івановою.

Так, зокрема самостійна робота студентів досліджується у роботах І. В. Мороза: проблеми та стан організації самостійної роботи у педагогічних ВНЗ, особливості діяльності науково-педагогічного працівника та студентів під час планування, організації та контролю самостійної роботи, зміст та форми звітності, шляхи вдосконалення та оптимізації самостійної роботи з методичних дисциплін. Методист вказує на комплекс ускладнень, що виникають у науково-педагогічних працівників під час організації самостійної роботи: відсутність узгоджених навчальних посібників із концепцією самостійної роботи студентів; недостатня зацікавленість в реорганізації самостійної роботи; відсутність обладнаних місць, часу виконання; фронтальний характер самостійної роботи без урахування рівня підготовки студентів; непідготовленість студентів до самостійної роботи, не викладається спеціальний курс; відсутність попередньої діагностики можливостей студентів; відсутність у науково-педагогічних працівників стимулів для організації самостійної роботи студентів (рівень оплати, нестача часу, недостатність планування) [9].

Н. В. Івановою виокремлено систему професійних умінь, формування яких здійснюється у процесі аудиторної та позааудиторної самостійної роботи з методики навчання біології [3].

Шляхи індивідуалізації самостійної роботи з методики навчання біології досліджуються у роботах А. В. Степанюк, Н. Б. Грицай, А. Ю. Цини та В. І. Цини. Для організації самостійної роботи студентів з методики навчання біології групою дослідників на чолі з А. В. Степанюк розроблено систему завдань, що передбачають: а) засвоєння змісту навчального матеріалу з шкільного курсу біології та методики його викладання; б) формування професійних умінь та навичок студентів; в) засвоєння способів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення біології; г) ознайомлення з педагогічним досвідом у галузі методики навчання біології [13].

А. Ю. Цина та В. І. Цина розробили та апробували типологію завдань для організації самостійної домашньої роботи студентів: завдання теоретичного характеру (вивчити, проаналізувати, відібрати категорії, об'єкти і процеси, що входять до складу змісту навчання), завдання практичного характеру (опрацювання конкретних фахових явищ, об'єктів, процесів; безпосередня практична перетворювальна діяльність з ними); завдання об'єднаного характеру (узагальнення вивченого теоретичного матеріалу і проектування студентом фахової діяльності як спеціаліста – планування, розробка системи заходів з конкретного розділу або теми навчальної дисципліни) [14].

Н. Б. Грицай запропоновано низку індивідуальних навчально-дослідних завдань для індивідуалізації самостійної роботи з методики навчання біології [2].

Аналіз публікацій з проблеми навчальних посібників з методики навчання біології свідчить, що самостійна робота студентів спрямована переважно на оволодіння теоретичними знаннями та осмислення причинно-наслідкових зв'язків і залежностей; для її організації використовуються завдання, виконання яких передбачає вивчення окремих питань лекційного курсу, опрацювання додаткових інформаційних джерел, конспектування важливих теоретичних положень, творчу розробку планів проведення різних форм навчальних занять в основній та старшій школі тощо. Поза увагою дослідників залишилася комплексна розробка системи різнорівневих завдань для організації систематичної самостійної роботи майбутніх учителів біології в аудиторний та позааудиторний час, а також чіткі цільові настанови та методичні рекомендації щодо їх виконання та захисту.

У контексті дослідження інтерес становить і досвід організації самостійної роботи майбутніх учителів з методики навчання географії, хімії та фізики [4, 5, 17]. У методичних посібниках С. Г. Коберніка та Т. С. Івахи розкрито особливості організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання з методики навчання географії [5] та методики навчання хімії [4].

Результати проведеного аналізу педагогічної теорії та практики методичної підготовки майбутніх учителів біології свідчать, що проблема організації самостійної роботи студентів з методики навчання біології потребує комплексного та системного дослідження.

Метою статті є визначення особливостей організації самостійної роботи студентів з методики навчання біології.

У процесі дослідження ми керувалися робочим визначенням поняття «самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін», обґрунтованим у межах розробки науково-методичних засад організації самостійної роботи студентів у процесі методичної підготовки майбутніх учителів предметів природничого циклу, здійсненої на базі кафедри теорії та методики навчання природничо-географічних дисциплін Інституту природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова. Самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін – це форма організації навчання, що включає різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної

Розділ II. Педагогічні проблеми обдарованої особистості

діяльності, які здійснюються на аудиторних заняттях та у позааудиторний час, з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів, під керівництвом науково-педагогічного працівника, або без нього [12].

Для ефективної організації самостійної роботи студентів з методичних дисциплін природничого профілю необхідно враховувати такі вимоги:

а) вибір видів і форм самостійної роботи залежить від мети і завдань навчальної дисципліни, ступеня складності, сучасних вимог практики, спрямованих на стимулювання пізнавальної активності студентів;

б) цілі та завдання для самостійної роботи мають бути чіткими і зрозумілими студентам;

в) наявність системи різнорівневих завдань для самостійної роботи студентів із переліками інформаційних джерел і алгоритмами щодо їх виконання за змістом видів аудиторних занять;

г) забезпечення підручниками та навчальними посібниками (а також їх електронними версіями), дидактичними і навчально-методичними матеріалами, наявність їх у достатній кількості у бібліотеці;

д) сформованість навчально-методичного комплексу з кожної дисципліни, що включає опис курсу, зміст та зразки завдань для самостійної роботи студентів, форми і засоби контролю за рівнем засвоєння студентом завдань для самостійної роботи та чітко визначені терміни їх проведення;

е) забезпечення ВНЗ комп'ютерною технікою і телекомунікаційною мережею (достатня кількість комп'ютерних аудиторій);

є) застосування інноваційних технологій, інтерактивних методів, форм і прийомів під час захисту презентацій, моделювання студентами індивідуально-спрямованих й творчих завдань самостійної роботи;

ж) запровадження системи моніторингу якості організації та результативності самостійної роботи на предмет виявлення її ефективності, поєднання з самоконтролем, відповідності потребам студентів у самоосвіті.

Суттєву роль в активізації самостійної роботи студентів відіграє раціонально організована співпраця науково-педагогічних працівників і студентів, створення позитивного фону в їхніх взаєминах, використання активних методів і форм організації навчання. Значному підвищенню ефективності самостійної роботи студентів у процесі методичної підготовки сприяє використання стандартизованого контролю, тестування, а також здійснення самоконтролю студентами за результатами самостійної навчальної діяльності.

Зупинимось детальніше на одній з вимог: розробці та впровадженні засобу організації та керівництва самостійною роботою студентів – системи різнорівневих пізнавальних завдань та методичних рекомендацій щодо їх виконання.

Реалізація означеної вимоги визначала зміст одного з етапів дослідницького пошуку, на якому здійснювалося проектування діяльності студентів з методичних дисциплін

природничого профілю в умовах кредитно-модульної системи, структурування навчального матеріалу на логічно завершені блоки, виокремлення у кожному з них елементів змісту для самостійної роботи студентів [6].

Аналіз навчальних планів, затверджених вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова, показав, що на самостійну роботу студентів з методики навчання біології (як і з методик навчання географії та хімії) виділяють 136 годин. На індивідуальну роботу заплановано по 12 годин з кожної дисципліни. Згідно тематичного плану вивчення змісту дисципліни «Методика навчання біології» за кредитно-модульною системою з 252 годин на самостійну роботу відведено 82 години [10], але конкретних питань для самостійної роботи студентів не виокремлено. У чинній типовій програмі навчальної дисципліни «Методика навчання біології» [8] на самостійну роботу студентів відводиться 20 годин і 6 годин на її контроль у межах лекційного курсу обсягом 74 години, а також 68 і 10 годин відповідно у межах 142 годин лабораторно-практичних занять. Навчально-методичні картки робочих програм, складених на основі чинної типової програми, містять питання для самостійної роботи студентів до кожної теми (табл. 1).

Таблиця 1.

**Обсяги та зміст самостійної роботи студентів (СРС)
з методики навчання біології**

Назва модуля (кількість год)	СРС (год.)	Зміст завдань для СРС
Модуль 1. Предмет методики викладання біології та проблеми конструювання змісту шкільної біологічної освіти (64 год.)	20	Пропедевтика біологічних знань у шкільному курсі «Природознавство». Історія розвитку природознавства
Модуль 2. Закономірності засвоєння навчального матеріалу шкільного курсу біології (64 год.)	20	Екологічне, патріотичне, трудове, валеологічне та естетичне виховання у процесі вивчення біології. Класифікація методів у педагогіці. Інтерактивні технології навчання біології
Модуль 3. Система організаційних форм та контролю навчання біології. Позаурочна та позакласна робота з біології (62 год.)	20	Лекційно-семінарська система навчання М.П. Гузика. Методика роботи з опорними конспектами. Організація та методика проведення масових позакласних заходів з біології
Модуль 4. Матеріальна база навчання біології. Особливості викладання біології в інших навчальних закладах. Система самоосвіти вчителя біології (62 год.)	22	Методика організації дослідницької роботи учнів з біології у куточку живої природи, на шкільній навчально-дослідній ділянці

Комплексний аналіз навчальних планів та типових програм виявив невідповідність кількості годин, виділених на самостійну роботу, що визначає потребу у їх відповідному узгодженні та доопрацюванні.

У процесі дослідження створена класифікація та система різнорівневих пізнавальних завдань для організації різних видів самостійної роботи студентів. Класифікацію самостійної роботи студентів з методичних дисциплін нами здійснено за такими напрямками: оволодіння теоретичними знаннями, активізація пізнавальної діяльності, осмислення наявних причинно-наслідкових зв'язків та залежностей, закріплення набутих знань та формування вмій та навичок їх застосування, відповідальність за прийняття самостійних рішень [7].

На оволодіння теоретичними знаннями спрямовано такі види самостійної роботи, як: повторення питань теми за конспектом лекції або роздатковим матеріалом (чи їх електронними версіями); самостійне опрацювання інформаційних джерел (підручників, навчальних посібників, монографій, довідників тощо); самостійне опрацювання більш важливих джерел інформації (виписування основних теоретичних положень, нових понять, класифікацій тощо).

Основними для *активізації пізнавальної діяльності студентів* визначено такі види самостійної роботи з методичних дисциплін: пошук інформації у фаховій літературі, комп'ютерно-правовій системі або Інтернет-мережі з короткою анотацією джерел; написання тез виступу (доповіді) з окремого питання; написання проблемних міні-рефератів; розробка планів-конспектів навчальних занять та позакласних заходів (або їх фрагментів).

На осмислення причинно-наслідкових зв'язків та залежностей зорієнтовано такі види самостійної роботи студентів з методичних дисциплін: тематичний огляд фахових видань (друкованих та електронних); підготовка аналітичних довідок; складання структурних схем, заповнення узагальнюючих таблиць, написання висновків.

До самостійної роботи, спрямованої на *закріплення теоретичного матеріалу та формування вмій та навичок з практичним застосуванням*, нами запропоновано такі форми самостійної діяльності студентів: розв'язування аналітичних завдань, зокрема з використанням комп'ютерних навчальних програм; аналіз та інтерпретація змісту складових навчально-методичного забезпечення; порівняльний аналіз чинних підручників та навчальних посібників для ЗНЗ; розробка та заповнення певних видів документації за вказаним зразком.

Самостійна діяльність майбутніх учителів, що передбачає *відповідальність за прийняття самостійних рішень* включає такі основні види самостійної роботи: пошук рішень для розв'язування ситуаційних завдань; творча розробка дидактичних матеріалів; моделювання тих чи інших навчальних ситуацій; виконання групових (колективних) проектів.

За обов'язковістю прояву самостійності пізнавальної діяльності студентів самостійну роботу поділяють на *обов'язкову* для виконання та *додаткову*, що виконується

за бажанням студента. Для кожного з обов'язкових видів самостійних робіт в межах теми або розділу методичної дисципліни встановлюється рекомендований час для виконання згідно типових навчальних програм з орієнтацією на вищий від середнього рівень підготовки студентів.

Розробляючи систему різнорівневих пізнавальних завдань для самостійної роботи з методики навчання біології та методичні рекомендації щодо їх виконання, ми керувалися такими принципами:

- активності залучення студентів до самостійної роботи – реалізація вимагає дотримання вимог з наявності змісту матеріалів, винесених на самостійне опрацювання (відповідність навчальним планам і типовій навчальній програмі, доступність для самостійного виконання, можливості для самоконтролю, наявність посилань на інформаційні джерела для виконання самостійної роботи, навчання студентів раціональним прийомом організації та виконання самостійної роботи);

- урахування індивідуальних особливостей студентів – реалізація потребує виявлення у змісті навчальних посібників можливостей для формування у студентів умінь здійснювати самостійну роботу, наявність різноманітних за змістом та обсягом завдань для самостійної роботи, зразків для їх виконання;

- доступності – передбачає наявність чіткої класифікації видів завдань самостійної роботи студентів за рівнем складності та регламентом щодо їх виконання;

- визначеності і зрозумілості завдань – потребує чіткого формулювання змісту завдань, певного викладу та подання матеріалу для самостійного опрацювання, наявності методичних вказівок для виконання завдань.

Різнорівневі завдання для самостійної роботи є засобом реалізації особистісно орієнтованого навчання, оскільки їх застосування дає можливість студентам освоїти етапи навчальної діяльності, тобто стати суб'єктами навчального процесу. Адже, як зазначає С.І. Подмазін, для того щоб стати суб'єктом навчальної діяльності, студент має брати участь у реалізації основних її етапів: орієнтації, цільовизначенні, проектуванні, організації, виконанні, контролі, корекції, оцінюванні [11].

Авторська система різнорівневих пізнавальних завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання біології та методичні рекомендації щодо їх виконання представлено в окремому навчальному посібнику «Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання біології» [15], в якому реалізовано сучасний модульний підхід до формування змісту навчальної дисципліни „Методика навчання біології», що викладається в умовах кредитно-модульної організації навчання студентів.

Розроблена система завдань для самостійної навчальної діяльності студентів з методики навчання біології включає обов'язкові завдання за змістом лекційних і лабораторних занять, а також творчі завдання. Зміст завдань для самостійної роботи варіативний і диференційований, враховує специфіку як педагогічної науки та індивідуальні особливості студентів. Нами враховано позицію, що виконання студентами

Розділ II. Педагогічні проблеми обдарованої особистості

завдань самостійної роботи має відбуватися з урахуванням рівня сформованості їх навчально-пізнавальної діяльності та різного рівня прояву самостійності. Відповідно самостійна робота може виконуватись студентами на низькому, середньому та високому рівнях (такі завдання позначені символом).

Так, зокрема для організації самостійної роботи за змістом кожного із 22 лекційних занять запропоновано по 3-5 завдань, з яких 1-3 – творчі. Окрім завдань, посібник містить план кожної лекції та посилання на інформаційні джерела, необхідні для опанування запропонованого змісту і, відповідно, для виконання завдань для самостійної роботи майбутніх учителів біології. Наприклад, за змістом *лекції № 5 «Зміст шкільної біологічної освіти»* розроблено такі завдання для самостійної роботи:

1. На основі аналізу літературних джерел розкрийте сутність компонентів змісту шкільної біологічної освіти (інформаційно-діяльнісного, комунікативного та рефлексивного), заповніть таблицю:

Компоненти змісту шкільної біологічної освіти

Компонент	Характеристика

2.* Ознайомтеся із методикою реалізації міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі з біології, визначте їх види та наведіть приклади, заповніть таблицю:

Реалізація міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі з біології

Тип зв'язку	Елемент навчального змісту шкільного предмета «_____»	Елемент навчального змісту шкільного предмета «Біологія»

3. Ознайомтеся із видами міжпредметних завдань, розробіть до одного з розділів шкільної біології комплекс таких завдань (на менше 10).

4.* На основі аналізу інформаційних джерел визначте особливості розгортання змісту шкільної біології у країнах близького та далекого зарубіжжя (не менше 4), заповніть таблицю:

Зарубіжний досвід розгортання змісту шкільної біології

Країна	Структура шкільного курсу «Біологія»	Інформаційне джерело

5.* Здійсніть порівняльний аналіз структури та змісту програм з біології доби незалежної України (2001, 2005 рр.), встановіть якісні та кількісні зміни, що відбулися.

Завдання для самостійної роботи за змістом 33 лабораторних занять представлено за блоками: методика вивчення розділів біології 7, 8, 9 класів, старшої школи. Наприклад,

за змістом лабораторного заняття № 6 «Методика проведення уроків з систематичним та екологічним змістом» запропоновано такі завдання:

1. Розробіть картку морфо-біологічного аналізу рослин у формі: А) таблиці; Б) плану.
2. Ознайомтеся із структурою та методикою роботи з визначними картками. Складіть визначну картку для визначення 4-5 типових представників однієї із родин класу: А) Дводольні; Б) Однодольні.
3. Розробіть план-конспект нетрадиційного уроку із систематичним змістом.
4. Доберіть легенди, казки, приказки, прислів'я, загадки, цитати екологічного змісту та визначте дидактичну мету їх використання: А) на уроках; Б) у позакласній роботі.
5. Розробіть план-конспект екскурсії «Пристаосування рослин до життя в екосистемі (на прикладі будь-якої екосистеми своєї місцевості)».
6. Здійсніть порівняльний аналіз методики проведення навчальних занять біології-7, заповніть таблицю:

Особливості проведення уроків

Ознаки	Навчальний зміст				
	морфологічний	анатомічний	фізіологічний	систематичний	екологічний
Провідні поняття (5-6)					
Уміння та навички					
Методи та методичні прийоми					
Засоби навчання					
Форми навчання					

Посібник містить також цільові рекомендації щодо виконання індивідуального навчально-дослідного завдання з методики навчання біології, структура та зміст якого обґрунтовані нами в окремій публікації [16]. Для успішного виконання завдань студентам запропоновано перелік із 278 основних та додаткових інформаційних джерел, серед яких нормативні документи, підручники для учнів і студентів, навчальні і методичні посібники, статті у педагогічних виданнях, ресурси мережі INTERNET.

Доцільність та ефективність запропонованого підходу до організації самостійної роботи студентів з методики навчання біології доведена у проведеному нами експериментальному дослідженні та у дослідженні, проведеному паралельно у 2010-2011 навчальному році магістранткою спеціальності «Біологія» І. Вальорко (науковий керівник проф. І. В. Мороз) [1].

Таким чином, формування методичної компетентності сучасного вчителя біології здійснюється у різних формах роботи, серед яких особлива роль **самостійної пізнавальної діяльності студентів**. Засобом ефективної організації та керівництва самостійною роботою студентів з методики навчання біології є система різнорівневих пізнавальних завдань та методичні рекомендації щодо їх виконання.

Наступним етапом наукового пошуку є дослідження організації, керівництва та виконання самостійної роботи з методики навчання біології в умовах інформатизації освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вальорко І. М. Рівень організації самостійної роботи студентів в Інституті природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова / І. Вальорко, І. Мороз // Пошук молодих: зб. матеріалів Всеукр. студ. наук-практ. конф. «Актуальні питання методики навчання природничо-математичних дисциплін» / Укл. В. Д. Шарко. – Херсон: ПП Вишемирський, 2011. – Вип. 10. – С. 213-215.
2. Грицай Н. Б. Індивідуальна робота студентів з методики навчання біології / Н. Б. Грицай // Вища освіта України. Додаток 1. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – 2010. – № 3. – Т. 2. – С. 176-183.
3. Иванова Н. В. Системный подход в организации самостоятельной работы студентов при изучении курса методики биологии / Н. В. Иванова // Развитие методики биологии и экологии в XX веке: тезисы Междунар. науч.-практ. конф. – М.: МГПИ, 2000. – С. 133-135.
4. Іваха Т. С. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання хімії: метод. посібник / Тетяна Іваха. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 71 с.
5. Кобернік С. Г. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання географії: метод. посібник / Сергій Кобернік. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 80 с.
6. Кобернік С. Г. Наукове обґрунтування та проектування самостійної роботи студентів з методичних дисциплін природничого профілю в умовах кредитно-модульної системи навчання / С. Г. Кобернік, О. А. Цуруль // Зб. наук. праць Глухівського нац. пед. ун.-ту ім. О. Довженка. Серія 5. Педагогічні науки. – Глухів: ГНПУ, 2010. – Вип. 15. – С. 333-338.
7. Кобернік С. Г. Проблема класифікації самостійної роботи студентів з методичних дисциплін природничого профілю / С. Г. Кобернік, О. А. Цуруль // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали звітно-наук. конф. викладачів університету за 2009 р. / Укл. Г. І. Волинка та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 82-85.
8. Методика навчання біології. Програма навчального курсу для студентів вищих педагогічних закладів освіти / [Мороз І. В., Степанюк А. В., Міщук Н. Й. та ін.]. – Київ – Тернопіль: ТДПУ, 2004. – 35 с.
9. Мороз І. В. Організація і керування самостійною роботою студентів / І. В. Мороз // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: мат. звіт.-наук. конф. викл. ун.-ту за 2008 р. / Укл. Г. І. Волинка та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 141-144.
10. Навчально-методичний комплекс фахової підготовки бакалаврів. Зб. типових навч. програм для спец. 6.040102 «Біологія». ОКР – бакалавр / За ред. проф. В. М. Бровдія. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 245 с.
11. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование: Соц.-философ. исследование / С. И. Подмазин. – Запорожье: Просвита, 2004. – 246 с.

12. Самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін: теорія та практика: монографія / С. Г. Кобернік, І. В. Мороз, О. А. Цуруль та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 315 с.
13. Степанюк А. В. Організація самостійної роботи студентів з методики навчання біології / А. В. Степанюк, Г. Я. Жирська, Н. Й. Міщук, Л. С. Барна // Психолого-педагогічні засади природничо-географічної та економічної освіти: досвід, проблеми, перспективи: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. – Вінниця: ВДПУ, 2005. – С. 20-21.
14. Цина А. Організація самостійної роботи студентів: методичний аспект / А. Цина, В. Цина // Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава: ПДПУ, 2004.– С. 93-97.
15. Цуруль О. А. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання біології: метод. посібник / Ольга Цуруль. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 61 с.
16. Цуруль О. А. Індивідуалізація самостійної роботи студентів з методики навчання біології / О. А. Цуруль // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.Сковороди». Спец. Вип. «Індивідуалізація і фундаменталізація навчального процесу в умовах євроінтеграції» (Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.). – Переяслав-Хмельницький: Ризографіка, 2007. – С. 415-420.
17. Шарко В. Д. Методична підготовка вчителя фізики в умовах неперервної освіти. Монографія. / В. Д. Шарко. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – 400 с.

УДК 378.147

Наталія Саєнко
м. Харків

ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ТЕХНІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Актуальність матеріала статті обумовлена необхідністю реформування вищого технічного образования с целью преодоления его технократизации и прагматизации и решения задачи всестороннего развития будущего инженера, что становится возможным благодаря использованию культурологического подхода к организации деятельности втуза. Предложены и систематизированы технологии обеспечения культурологической направленности учебно-воспитательного процесса, выделены приоритетные направления их развития, способствующие активизации деятельности студентов в определенных социокультурных сферах.